

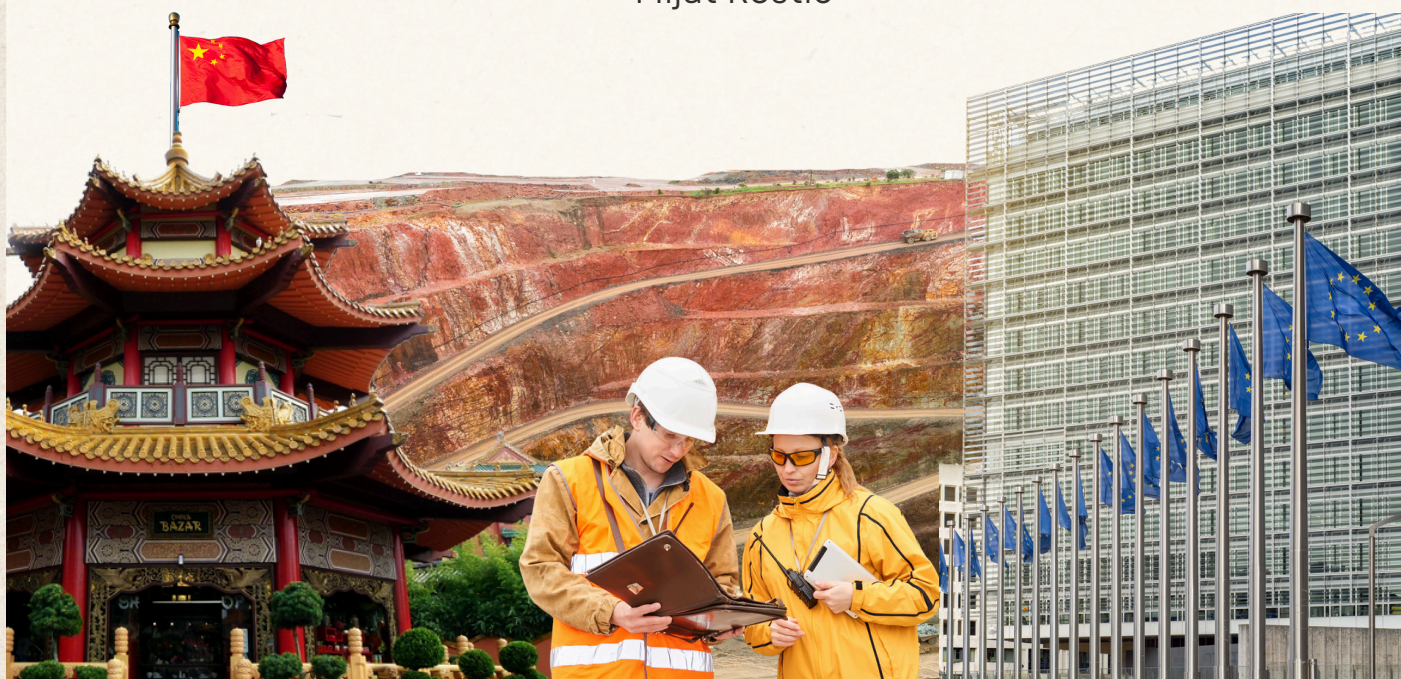
EKOLOŠKA PITANJA I SPOLJNA POLITIKA

MEDIJI I STAVOVI GRAĐANA

DVOMESEČNI PREGLED
MART 2024 - JUN 2024.

Autori

Dragoslav Rašeta
Dimitrije Milić
Miljan Mladenović
Lana Radnić
Mijat Kostić

AVGUST 2024.

VIŠE O PROJEKTU

Istraživanje se sprovodi u okviru projekta „Raising Awareness About Foreign Authoritarian Influence“ koji se sprovodi uz podršku *National Endowment For Democracy (NED)* i *National Democratic Institute (NDI)* u sferi prikupljanja podataka za potrebe medijskog monitoringa i analize medija. Stavovi izrečeni u daljem tekstu ne predstavljaju zvaničan stav NED-a ili NDI-ja.

Rezultate svih dosadašnjih istraživanja možete pronaći na nekom od naša dva organizacijska sajta:

1. novitreciput.org u sekciji *Publikacije*
2. istrazivanja.rs u sekciji *Blog*

NAŠ TIM

U okviru našeg istraživanja angažovano je više ljudi koji se bave različitim projektnim aktivnostima. Kor naše grupe istraživača čine sledeći ljudi:

**Dragoslav
Rašeta**
Monitoring
medija

**Dimitrije
Milić**
Monitoring
medija

**Miljan
Mladenović**
Istraživanja
javnog mnjenja

**Lana
Radnić**
Fokus grupe

**Mijat
Kostić**
Fokus grupe

O istraživanju

Spoljnopolitičke teme u domaćem javnom mnjenju u poslednjim mesecima u velikoj meri postale su vezane i za ekološka pitanja. Odnos prema životnoj sredini postao je sve važnije pitanje unutar Srbije u našim anketama, jer su građani ove teme visoko rangirali na listi problema sa kojima se suočavaju u svom životu u Srbiji. Ove teme su po inerciji domaće političke dinamike dobile i svoju spoljnopolitičku dimenziju. Strane investicije u rudarstvo u našoj zemlji postale su i tema koja ima dimenzije stranog uticaja, koliko kineskog toliko i Zapadnog iz percepcije građana. Zato je naša organizacija u ovoj publikaciji obradila upravo ovu povezanost spoljne politike i ekoloških pitanja.

Naša organizacija je u okviru projekta „Raising Awareness About Foreign Authoritarian Influence“ koji sprovodi uz podršku Nacionalne zadužbine za demokratiju – NED (National Endowment For Democracy) obradila najvažnija aktuelna pitanja koja se tiču globalne politike i njihovog uticaja na Srbiju iz ugla medija i stavova građana naše zemlje. Cilj ovog istraživanja je bio praćenje stavova javnog mnjenja o tri aktivnosti koje su bile dominantne u našem dosadašnjem radu, a koje su bile posvećene i navedenim temama konkretnije.

Elementi i metodologija

U okviru istraživanja naša organizacija je sprovela medijski monitoring 17 popularnih news portala u Srbiji u periodu od 1. marta 2024. do 30. aprila 2024.* Zahvaljujući programskoj platformi *Pikasa* naši istraživači obradili su reprezentativan uzorak od 8.604 objavljenih članaka u poslednjem posmatranom dvomesečnom periodu, kao i tačno 149.717 članaka od početka praćenja u martu 2022. Obradjeni su tekstovi koji su spominjali na bilo koji način međunarodno relevantne države i saveze (Kina, SAD, Rusija, Ukrajina, Tajvan, EU, NATO...) i lidere ovih država i organizacija (Džo Bajden, Vladimir Putin, Ursula fon der Lajen, Olaf Šolc, Emanuel Makron, Ši Đinping,...).

Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih ili ključnih međunarodnih zbivanja i promene međunarodne političke situacije, kome su mediji bili u proseku naklonjeniji i da li su u medijima postojale teme koje su bile vezane za ove aktere, a da se ne tiču samo rata u Ukrajini, srpske spoljne politike, ekologije, ekonomske situacije u svetu ili generalnog stanja međunarodne politike. Zahvaljujući našim nalazima iz pregleda medijske slike mogli smo da utvrdimo generalni ton spominjanja navedenih aktera i da identifikujemo narative koji su bili najzastupljeniji. U ovom periodu dodatni napor je investiran u praćenje medijskog izveštavanja o ekološkim pitanjima.

Nakon utvrđenih nalaza iz domaćih medija sa samog kraja prošle godine, cilj našeg istraživanja bio je da još jednom proverimo kompatibilnost medijske slike o svetskim političkim zbivanjima sa stavovima građana Srbije. U cilju utvrđivanja povezanosti načina predstavljanja aktera u medijima i stavova građana o istim akterima, naša organizacija je od 28. do 30. juna 2024. sprovela istraživanje javnog mnjenja na reprezentativnom uzorku celokupne populacije Srbije bez teritorije Kosova i Metohije od 2.006 ispitanika i seriju fokus grupa na teritoriji grada Niša. Kroz ukrštanje ova tri izvora, naša organizacija je uspela da dođe do kompletnije slike stanja javnog mnjenja u Srbiji i kroz ugao gledanja načina saopštavanja medija o ekološkim pitanjima, ali i kroz upoznavanje sa stavovima građana o ovim odnosima i spoljnoj politici Srbije prema raznim moćnim akterima međunarodne politike.

**alo.rs, b92.net, blic.rs, danas.rs, espreso.co.rs, informer.rs, kurir.rs, mondo.rs, n1info.rs, nova.rs, novosti.rs, pink.rs, rt.rs, rts.rs, sd.rs, sputnikportal.rs i telegraf.rs*

Ciljevi istraživanja

1. Utvrditi kako mediji predstavljaju trendove u globalnoj politici i njihov uticaj na pitanje ekologije u Srbiji kao aktuelne teme.
2. Utvrditi šta građani Srbije misle o navedenim važnim svetskim političkim pitanjima i pitanju životne sredine.
3. Utvrditi koliko su ton izveštavanja medija i stavovi građana slični i da li su uzročno povezani.

Medijski monitoring

U cilju utvrđivanja na koji način mediji u Srbiji mogu imati uticaja na domaće javno mnjenje i stavove građana o spoljnoj politici i ulozi različitih velikih sila, naša organizacija je sprovedla medijski monitoring i za drugi period 2024, od 1. marta do 30. aprila za 17 uticajnih news portala u Srbiji. Na ovaj način želeli smo da saznamo na koji način su mediji u Srbiji prenosili vesti koje se tiču međunarodnog položaja Srbije i koji narativi vezani za ovu temu su bili prisutni u navedenom periodu. Zahvaljujući platformi *Pikasa* i nizu ključnih reči koje se tiču navedenih aktera, naša organizacija je uspela da identifikuje glavne medijske narative i generalni ton spominjanja najvažnijih političkih aktera u svetu i u kontekstu međunarodne političke i ekonomske situacije, ali i Kine i Rusije kao naročito praćenih aktera.

Cilj ovog dela istraživanja bio je da utvrdimo na koji način su uticajni mediji u Srbiji predstavljali sve u uvodu navedene aktere, da li postoje upečatljivi narativi oko njih, kome su mediji bili u proseku naklonjeniji i da li su u medijima bile prisutne teme koje su bile vezane za spoljnu politiku Srbije, a da se ne tiču već ustanovljenih pravilnosti. Veliki broj članaka spominjao je neke od korišćenih ključnih reči, koje su olakšavale pretragu online spominjanja traženih pojmova.

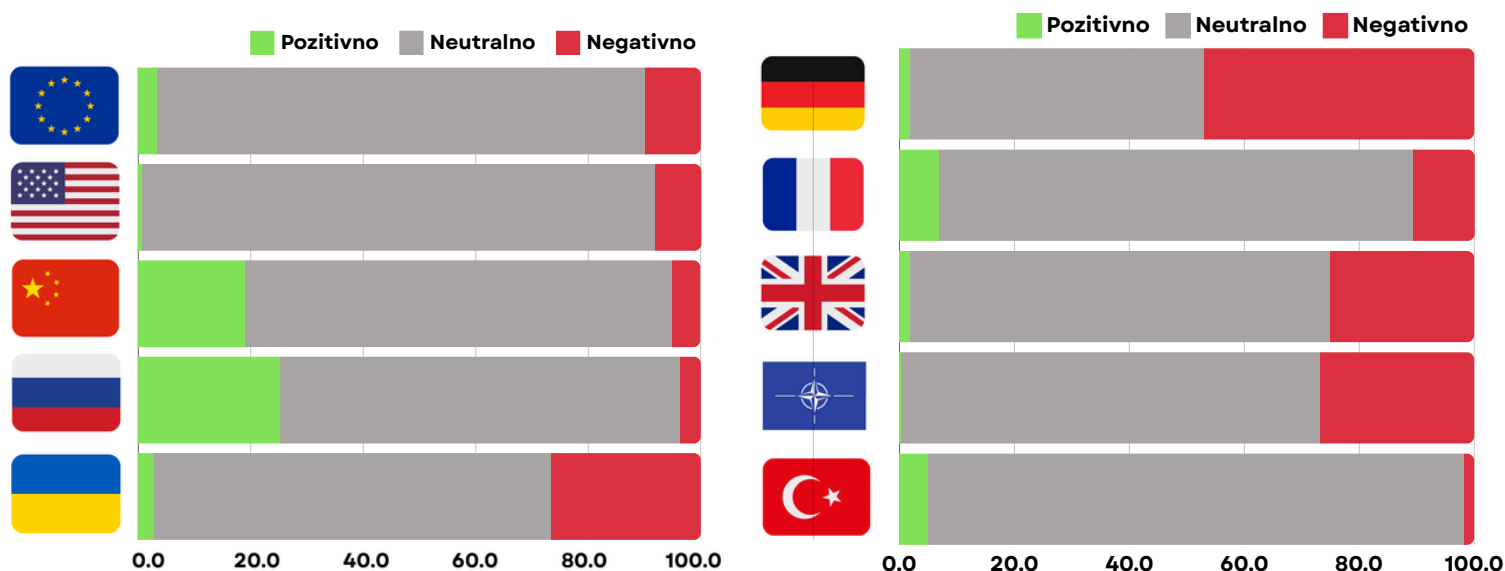
Naš istraživački tim analizirao je medijsku sliku u periodu mart-april na reprezentativnom uzorku od 8.604 medijskih članaka koji su spominjali neke od aktera. Nakon odstranjivanja članaka koji su irelevantni za analizu i čije spominjanje glavnih svetskih političkih aktera nema politički relevantnu konotaciju, rezultati koji su dobijeni pokazuju izvesne afinitete i trendove na makro nivou, iako je trend pristrasnosti ukupno gledano u velikom padu i u ovom periodu.

U periodu marta i aprila pitanje rata u Ukrajini bilo je manje dominantno nego ranije u odnosu na pitanje Gaze, te je broj članaka koji obrađuje Rusiju i Ukrajinu nastavio da se pojavljuje u značajno manjim brojevima nego ranije tokom 2023. ili tokom 2022. Ta tema je nastavila da bude jedna od relevantnijih u javnom prostoru, ali manje nego što je to bio slučaj u prvoj polovini 2023. Umanjenje udela ruskih i ukrajinskih članaka u našem uzorku ipak nije dovelo do smanjene polarizacije izveštavanja, koja je bila prisutna od samog početka rata u februaru 2022. U medijima su sa druge strane opstali dosta pristrasni i navijački tekstovi, koji su najčešće naginjali u smeru Rusije, te se i celo izveštavanje o ratu ponovo vrlo odlučno pomerilo u proruskom smeru.

Oko ostalih aktera primetni su obrasci iz prethodnih meseci monitoringa, osim uspona SAD-a kao teme, te je ova država ponovo imala više pominjanja od Ukrajine. Taj rast Sjedinjenih Američkih Država najviše je posledica postepenog uspona teme američkih izbora u javnom prostoru i sve većeg interesovanja medija da se bave ovom temom.

Rezultati monitoringa

Ukupni rezultati za celokupni posmatrani period od 1. marta do 30. aprila 2024. na reprezentativnom uzorku od 8.604 članaka

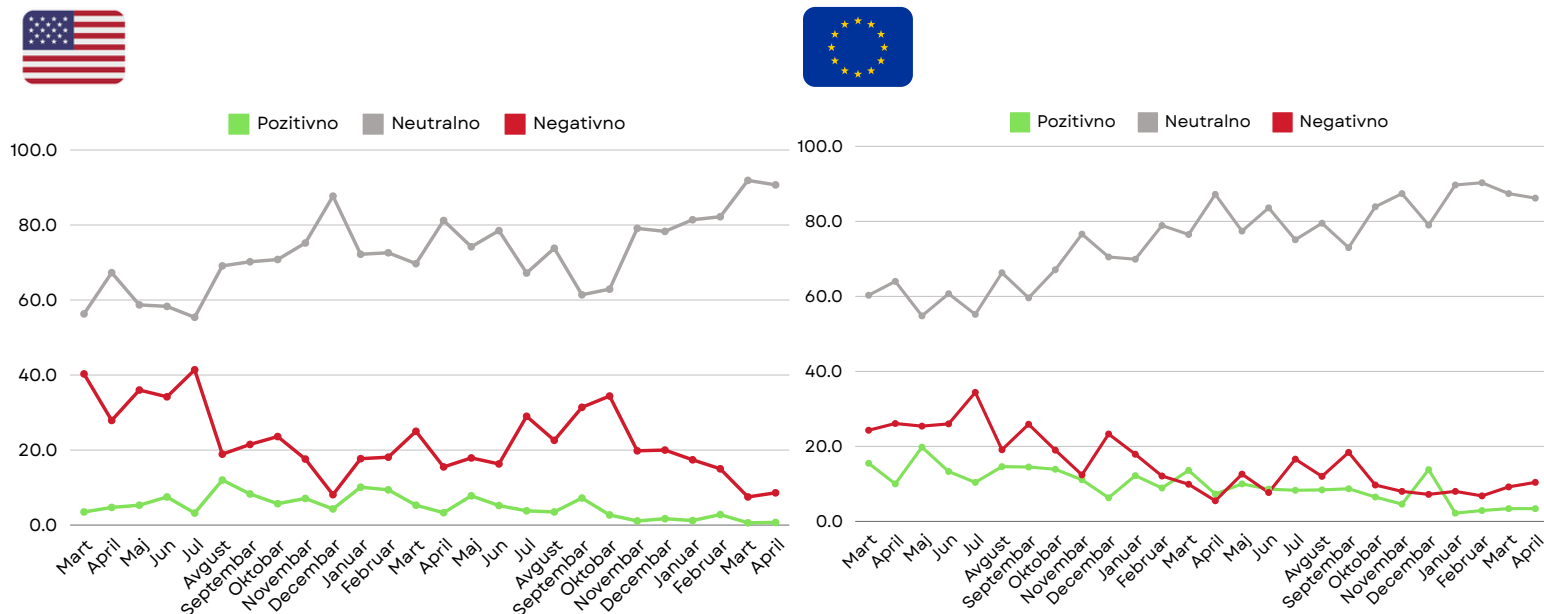
Medijsko izveštavanje o najvažnijim temama međunarodne politike i akterima u ovom polju nastavilo se i u ovom dvomesečnom periodu u obrascima koji su se mogli videti u prethodna četiri meseca. Tema rata u Ukrajini nastavila je svoj pad po udelu članaka u javnom prostoru, jer se našla pod izazovom drugih popularnih međunarodnih aktuelnosti, te su SAD ponovo imale više članaka od Ukrajine. Ugao gledanja na dva najčešće spominjana aktera međunarodne politike u ovom periodu promenio se u odnosu na pravilnosti iz prethodnog perioda i promenio proseke iz perioda samog početka rata. U martu i aprilu primetan je konačan pad ostrašćenog izveštavanja i rast neutralnog udela članaka i oko Rusije i oko Ukrajine. Kada se pogledaju generalni dvomesečni rezultati, može se reći da su najpribližniji stilu izveštavanja na samom početku rata kada je postojala prorуска pristrasnost i kritika Ukrajine, ali u opadajućem intenzitetu.

Na drugoj strani, antizapadni sentiment zabeležio je stabilizaciju, gde uprkos tome ponovo niti jedan zapadni akter, država ili organizacija, nije imao neto pozitivnu predstavljenost. EU se nakon perioda blage pozitivne predstavljenosti sa kraja 2023. vratila na blago negativnu reprezentaciju. SAD su zabeležile nešto manje negativnu predstavljenost u odnosu na prethodna dva meseca i bile su jedna od najvažnijih tema u javnom prostoru zbog dinamike američke izborne kampanje. Ova nova tema u javnom prostoru je intenzivirala neutralne članke o SAD-u u oblasti politike. Neto negativnu predstavljenost zabeležili su standardno: Nemačka, NATO, Francuska i Ujedinjeno Kraljevstvo.

Važno je navesti da je Kina u domaćem medijskom prostoru nastavila da beleži dobre rezultate od početka našeg istraživanja kada se radi o kvalitetu predstavljenosti, kao i Mađarska, koja je znatno ređe tema od ostalih država koje naš tim prati u medijima.

Antizapadni kontinuitet

Ukupni rezultati za celokupni posmatrani period od 1. marta 2022. do 30. aprila 2024. na reprezentativnom uzorku od 149.717 članaka

Jedno od najčešćih pravilnosti od početka medijskog monitoringa od marta 2022. godine je jak antizapadni sentiment i relativno konzistentno prorusko izveštavanje. Nagla promena intenziteta ova dva trenda se desila krajem leta 2022, prvenstveno nizom uspeha Ukrajine na frontu u Harkovskoj oblasti i gradu Hersonu, što je po prvi put (i poslednji) čak dovelo izveštavanje o Rusiji u negativnu zonu. Paralelno sa padom intenziteta neto pozitivnog izveštavanja o Rusiji, neto negativno izveštavanje o Zapadu i Sjedinjenim Američkim Državama takođe je ublaženo.

Kada se radi o najmoćnijoj zapadnoj sili, SAD-u, uprkos padu udela negativnih članaka u ukupnom zbiru članaka u kojima se spominju, oni nikada nisu uspeli da padnu ispod broja pozitivnih članaka. Iako je trend sve izbalansiranijeg izveštavanja od oktobra 2022. godine mogao možda da ukazuje na promenu medijskog pristupa, to se nije desilo. Praktično od početka 2023. negativno izveštavanje se vratilo na udeo od oko petine do četvrtine svih spominjanja, sa značajnim padom udela pozitivnih članaka od maja. U najnovijem posmatranom periodu udeo negativnih članaka je zabeležio pad najvećim delom zbog uspona teme američkih izbora koja se relativno neutralno obrađuje iz ugla samih SAD-a. Oko svih ostalih tema izveštavanje je ostalo negativno.

Kada se govori o Evropskoj uniji, ova organizacija je uspevala da dođe i do pojedinih meseci sa neto pozitivnim predstavljanjem za razliku od SAD-a. Izveštavanje oko Unije popravilo se početkom 2023. i mediji u Srbiji su sve češće pozitivno prenosili pojedine projekte koji se rade u saradnji sa EU, kao i aktivnosti ambasadora Žiofrea u Srbiji. Iako su neto negativni meseci češća pojava od pozitivnih, od januara 2023. do februara 2024, EU je uspela da zabeleži i četiri neto pozitivna meseca. Za razliku od SAD-a, Evropska unija nema preveliku razliku u pozitivnoj i negativnoj predstavljenosti. Unija je zato relativno neutralno predstavljena u javnom prostoru.

Narativi o ekološkim pitanjima

Mediji u Srbiji su značajan deo svog prostora u aprilu i martu opredelili i za pitanja koja se tiču ekološke situacije u Srbiji i povezanih spoljnopolitičkih pitanja. To naravno nisu jedini meseci u kojima je ekologija bila bitna tema. Pitanje rudarenja bakra i zlata u Istočnoj Srbiji, potencijalno rudarenje litijuma u dolini Jadra ili kvalitet vazduha u većim urbanim centrima u našoj zemlji se periodično pojavljuju u medijskom prostoru. Ove teme se javljaju prilikom ekoloških incidenata, lokalnih protesta ili generalne analize kvaliteta životne sredine u Srbiji. Osim ovog bloka tema koje često bivaju politizovane lokalno ili nacionalno, zelena tranzicija Srbije se takođe probija do medijskog prostora na nacionalnom nivou. Održivi izvori energije, smanjenje upotrebe uglja, zagađenje iz poljoprivrede i pitanje novih nuklearnih i hidroelektrana u saradnji sa stranim partnerima takođe dolazi do vesti koje naši građani konzumiraju.

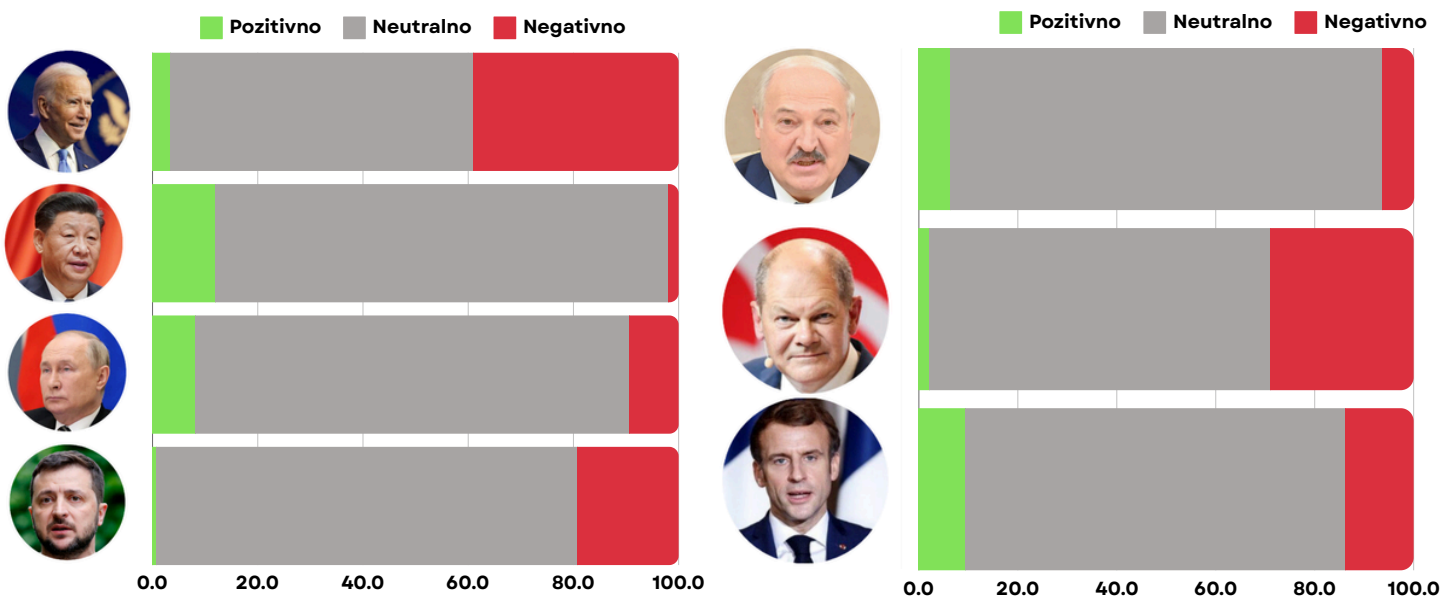
U okviru medijskog prostora primetna je polarizacija između medija koji su naklonjeni vlasti i opoziciono orijentisanih medijskih izvora. Kada se radi o ekološkoj temi, opozicioni mediji su više skloni da naglašavaju navedene probleme, prenose izjave i konferencije aktivista, kao i stručnjaka koji se bave ovom temom. U pojedinim svojim segmentima prisutan je i anti-industrijski i pro-poljoprivredni sentiment, gde se kritikuje ekonomski razvoj kroz rudarstvo i industrijalizaciju i naglašava važnost čistog okruženja često asocirajući poljoprivredu kao bolju alternativu. S obzirom da je znatan broj rudarskih i povezanih projekata u Srbiji realizovan ili se njihova realizacija planira sa stranim partnerima, ova tema ima i međunarodnu dimenziju. U kritički orijentisanom delu medija postoji "antikolonijalni" sentiment koji predstavlja strane partnere (Kina, EU, Nemačka,...) kao aktere koji žele da uzmu finansijsku korist za sebe, naprave ekološku štetu Srbiji i nekada u budućnosti napuste Srbiju. U tom smislu, navedena retorika je vezana za različite spoljne aktere, gde deluje da se najviše negativne retorike koncentriše oko Kine (bakar, zlato) i Evropske unije (litijum).

Kada se radi o bloku medija koji su bliži vladajućoj partiji, u velikoj meri se naglašava pitanje ekonomskog razvoja, infrastrukture, radnih mesta i plata. Strani partneri su u ovoj oblasti mahom pozitivno predstavljeni, iako deo njih (poput Evropske unije i Zapadnih država) to nije po pitanju međunarodnih tema. U ovom bloku medija favorizuje se saradnja sa Kinom u brojnim oblastima, od industrije do rudarstva, a pitanje životne sredine se mahom postavlja kao sekundarno ili se afirmativno predstavljaju naporima ovih kompanija da smanje zagađenje. Strani partneri se u tom smislu u provladinim medijima predstavljaju kao instrument razvoja koji će različitim krajevima Srbije doneti ekonomsku dobit (Smederevo, Kostolac, Bor, Majdanpek, Zrenjanin, Loznica,...). Ovaj blok medija je otvoreniji da pozitivno izveštava kada se radi o pitanju eksploatacije litijuma, hipotetičke nuklearne elektrane u Srbiji, novih hidrocentrala i drugih pitanja koja bude ekološku skepsu.

U našim prethodnim publikacijama organizacija je već objavljivala rezultate istraživanja o pitanju zelene tranzicije Srbije i brige građana oko stanja životne sredine. Neke od naših anketa su se naslanjale baš na pitanja koja se tiču balansa između održavanja kvaliteta životne sredine i intenziteta ekonomskog razvoja i povećanja životnog standarda. Medijski prostor Srbije često se bavi baš ovim debatama, gde su kritički orijentisani mediji bliži politici zaštite životne sredine, dok su mediji koji su bliži podršci vlasti više na tragu ekonomskog razvoja. Spoljna politika Srbije je u tom smislu često instrumentalizovana i oko ovog pitanja, te su strani partneri zato ili "kolonizatori/pretnja po životnu sredinu" ili "ekonomski spasioци regiona/prilika za razvoj". Iz tog razloga, izvesno je da će u budućem medijskom prostoru tema ekologija sve više biti vezana i za pitanje spoljne politike i međunarodnih uticaja.

Svetski lideri i medijske pravilnosti

Ukupni rezultati za celokupni posmatrani period od 1. marta do 30. aprila 2024. na reprezentativnom uzorku od 8.604 članaka

Tokom skoro dve godine posmatranja najčitanijih portala u Srbiji i njihovog načina prenošenja informacija koje se tiču relevantnih država, saveza i njihovih lidera, primetna je ponovo ista glavna pravilnost. Ta pravilnost je da su lideri mahom lošije predstavljeni od država i organizacija koje predstavljaju, ali da se najčešće kreću u sličnom odnosu pozitivnih i negativnih tekstova kao i države i organizacije na čijem su čelu. Po pravilu, lideri autoritarnih država opstajali su kao češće pozitivno predstavljeni od lidera demokratskih država.

U ovom dvomesečnom preseku po pitanju svih lidera primećeni su identični obrasci mahom negativne predstavljenosti. Kada se radi o temi dvojice lidera zaraćenih strana rata u Ukrajini, došlo je do blage promene predstavljenosti. Vladimir Putin se posle perioda pozitivne predstavljenosti vratio u blago negativnu zonu sa neto negativnom predstavljenošću od -1,1%. To je značajno lošije od prethodnih meseci kada je ruski lider uspeo da se uskladi sa generalno afirmativnim predstavljanjem njegove države. Kada se radi o ukrajinskom predsedniku Volodimiru Zelenskom, njegova predstavljenost je ostala negativna sa drastičnim redukovanjem udela pozitivnih članaka na istorijski minimum od kada pratimo izveštavanje medija.

U negativnoj zoni ostali su svi zapadni lideri, gde se ti obrasci nisu menjali u odnosu na prethodne mesece. Ostali lideri zabeležili su svoje učestale odnose pozitivnih i negativnih spominjanja, gde se pozitivno izveštavanje o Si Đinpingu i Aleksandru Lukašenku umanjilo u korist neutralnih članaka.

Najstabilniju neto pozitivnu predstavljenost od svetskih lidera zabeležio je svakako kineski predsednik Ši Đinping, koja je i u ovom dvomesečnom periodu opstala uprkos rastu neutralnih članaka. Taj neto pozitivni odnos najbolji je u slučaju kineskog lidera i kada se radi o konzistentnosti udela pozitivnih članaka u ukupnom broju članaka gde je lider spomenut, ali i kada se radi o kvantitetu, odnosno broju neto pozitivnih članaka kroz vreme.

Fokus grupe

Organizacija Novi treći put je u Nišu 18. maja organizovala još jednu sesiju razgovora sa dve grupe ispitanika u okviru projekta sa ciljem da ispita stavove građana o relevantnim temama iz oblasti ekologije, zaštite životne sredine i njihove uloge u spoljnoj politici Srbije. Kroz ove razgovore u formi fokus grupa identifikovani su glavni narativi i stavovi građana kada se radi o povezanosti međunarodne politike i očekivanja naših građana od ekološke situacije na nivou svog grada, ali i na nacionalnom nivou.

Diskusija se sastojala iz nekoliko glavnih tematskih celina tokom kojih su naši ispitanici razgovarali i ispoljavali svoja mišljenja kada je reč o trenutnoj ekološkoj i energetskej situaciji u Nišu, izvorima obnovljive energije i kako zelena tranzicija Srbije utiče na njenu spoljnu politiku i međunarodnu poziciju.

Lokalna ekološka pitanja

Visok nivo zagađenja u Nišu prvenstveno se pripisuje individualnim ložištima, toplanama i automobilima, a zagađenje posebno utiče na periferiju grada i poljoprivredne površine. Ispitanici procenjuju da je najzagađeniji deo grada Duvanište (*“Najgore je zimi i u rano proleće, ovde u Duvanšitu se meri najveće zagađenje, čak i u okolini osnovne škole. To zagađenje najviše dolazi od individualnih ložišta, toplane, automobila. Ovde nikad ništa nije rađeno planski, nije praćena ruža vetrova, ima ostataka azbestnih ploča na krovovima i to se raznosi čim dune vetar”, “Najzagađenije je na periferiji grada, to zagađenje utiče na poljoprivredna gazdinstva. Čini mi se da to zagađenje najviše dolazi od automobila, kamiona i drugih starih prevoznih sredstava”, “Otežavajuća okolnost je i to što je Niš u kotlini i sav smog se spušta dole. Kada se popnete malo više vidite da je Niš u dimu”*).

Visok nivo zagađenja je pripisan neadekvatnim individualnim ložištima za koje se stanovnici Niša opredeljuju prvenstveno iz ekonomskih razloga i nedostatka svesti o važnosti ekoloških rešenja. (*“U Duvaništu u zimskom periodu je najgora situacija i to najviše zbog individualnih ložišta, mnogi ljudi se isključuju sa centralnog grejanja zbog nenormalnih cena tog vida grejanja”, “Ne možete vi od jedne relativno siromašne sredine da očekujete neku naročitu ekološku svest. Ljudi će da se greju na ono što im je najjeftinije pa tako moj komšija spaljuje i gume kad treba”, “Ovi koji ne razmišljaju o bilo kakvom prelasku na ekološka rešenja u pogledu grejanja i struje uglavnom kao argument iznose da treba da im plati država pa će onda da predju”, “Na ovu situaciju utiče i neverovatan porast broja automobila, a neki izvori obnovljive energije se uopšte ne koriste jer su previše skupi”, “Ja koristim centralno grejanje koje je okej, ali je cena za njega ogromna, te cene upravo i doprinose tome da se ljudi samoinicijativno isključuju sa toplane i prelaze na alternativne metode grejanja”*).

Spoljna politika i ekologija

Kroz višesatni razgovor primetili smo da mnoge inovativne tehnologije, kako pozitivne tako i negativne, ispitanici vezuju za države Zapada i uopšteno proces zelene tranzicije posmatraju kroz prizmu strateškog nadmetanja velikih država. Na primer, kada su u pitanju električna vozila, ispitanici smatraju da će oni predstavljati jedno od glavnih tačaka sukoba između nekada tehnološki superiornog Zapada i pretendenta Kine. Takođe, smatraju da njihov razvoj, barem kad su u pitanju zapadne kompanije, počiva na kolonijalističkim principima (*“...ona su skuplja, proces njihove proizvodnje i punjenja njihovih baterija više zagađuju okolinu i omogućavaju eksploataciju siromašnih država...”*, *“... kažu da se baterije bacaju posle 3 do 5 godina korišćenja i posle postaju štetan otpad, a te baterije svakako moraju da se pune električnom energijom negde, znači da se opet loži uglj negde”*, *“Nisu ekološka, mnogo više zagađuju prirodu. U nerazvijenim državama se vade ti retki minerali, a na Zapadu se voze isključivo električni automobili. Znači u Africi da ubija ljude, a u Londonu da se vozi”*).

Deo ispitanika veruje da se zelena tranzicija zapadnih država odvija na uštrb nerazvijenih zemalja „trećeg sveta“, u koje oni ubrajaju i Srbiju. (*“Srbija je postala deponija, mi kao i sve druge zemlje trećeg sveta ili te zemlje u razvoju smo pogodno tlo da nam se istovari sav otpad sa kojim ne znaju šta da rade one države koje imaju uređenu ekološku politiku”*, *“Iz zapadnih država mi uvozimo otpad u vidu starih polovnih automobila, motora, kamiona koji ovde zagađuju vazduh”*). Kao očigledan primer ovakvog ponašanja ispitanici navode potencijalno rudarenje litijuma u dolini Jadra od strane kompanije Rio Tinto. Veći udeo ispitanika je protiv nego za ovaj projekat zbog zabrinutosti da neće biti ispoštovani najviši ekološki standardi i percipirane male ekonomske dobiti za samu državu, dok se manji broj ispitanika protivi projektu jer bi on mogao da dovede do čvršćeg vezivanja Srbije za Zapad, kao i do ostvarivanja strateške prednosti zapadnih država u odnosu na duo koji čine Kina i Rusija (*“Ne treba mi da žurimo sa odlukama, neka, treba tu balansirati dobro, i Amerika i Nemačka, ali i Kina i Rusija...”*, *“Duže od pola veka njih (zapadne države) interesuju samo naši resursi, sada je u pitanju taj litijum, pre toga su bili uglj i druge rude koje smo mi imali na Kosovu, stalno nešto hoće što je naše...”*).

Ispitanici kroz šaljiv ton govore kako bi australijska kompanija možda bila uspešnija u svojoj kampanji da ima ruski naziv, aludirajući na potencijalan preferencijalan tretman koje imaju ruske kompanije poput „Gazproma“ u Srbiji i generalnu popularnost koju Rusija uživa kod dela građana Srbije. Ispitanici su sa druge strane dosta rigorozniji kada je reč o kineskim investicijama, i primećuju zakasnelu reakciju njihovih sugrađana da se spreči narušavanje životne sredine od strane kineskih kompanija u Boru i Majdanpeku (*“Ovde blokiramo rudnik, sa valjanim razlogom ili bez – ne znam, ali rudnik kojeg još uvek nema, dok smo pustili Kineze da naprave svoju državu u Istočnoj Srbiji. Njihovi rudari rudare, njihove firme izvoze i prodaju, nama samo prirodnu katastrofu ostavljaju. Ko zna, možda je to cilj, da svakoj strani prodamo po deo teritorije tako da se niko ne ljuti...”*).

Životna sredina i ekonomski rast

Stavljeni u poziciju da biraju između ekonomske stabilnosti i zdravije životne sredine, naši ispitanici su se još jednom podelili u dve izjednačene grupacije. Prva grupa je smatrala da je za samo očuvanje životne sredine potreban određen nivo ekonomskog razvoja bez kojeg borba za zeleniju Srbiju nije moguća.

Ispitanici ovaj put navode tranzicije zapadnih država kao pozitivne primere i određene strategije zapadnih aktera percipiraju kao trezvene. Uočljivo je da se za pozitivne primere uzimaju države Istočne Azije, poput Singapura, Japana i Južne Koreje, kao i nordijske države, dok se zelena tranzicija država zapadne Evrope percipira neodrživom ili na štetu drugih država (*“Ja se sećam kad sam bio mlad raznih televizijskih emisija i programa o Japanu i Koreji, kako si smog mogao nožem da sečeš tamo. Međutim kao što znamo, Japan se razvio, postao bogat, uspeo da se okrene na naprednije tehnologije, a ostatak tih prljavih fabrika da izmesti u Kinu, u Bangladeš i tako dalje. Jednostavno - izbor postoji tek kada se postigne neki ekonomski nivo”, “Ekonomski razvoj uklanja posledice zagađenja, unapređenje životne sredine nije moguće ako ste siromašni”*).

Drugi ispitanici su ipak tvrdili da takva strategija više nije validna u 21. veku (*“Ako se fokusirate samo na ekonomiju, pa imaćete veći trošak za zdravstvo, veća izdvajanja za penzionere i tako dalje. Na kraju vam to ispadne skuplje nego da ste vodili zelenu politiku”, “... samo ekologija, šta ti vredi država ako ti je sve zatrovano?”, “Ne mora ekonomija da se bazira samo na teškoj i prljavoj industriji, mi treba da se fokusiramo na poljoprivredu, zdravu hranu, turizam...”*).

Većina ispitanika deli stav da Srbija ima dobre ekološke zakone, koji su pravljani po uzoru na zakone Evropske unije, ali da ih ni država, ni strani investitori, pa ni građani ne poštuju, te su ovi zakoni samo “mrtvo slovo na papiru” (*“Zakoni su manje više okej, ali je zato primena tih zakona čista nula”, “Korupcija u Srbiji je ogromna, svako ko ima novca može da izbegne svaki zakon, pa tako i ove za zaštitu životne sredine”*).

Istraživanje javnog mnjenja

U sledećoj fazi istraživanja naša organizacija je sprovedela istraživanje javnog mnjenja radi boljeg uvida u stavove građana o spoljnoj politici Srbije i svim pratećim posledicama u sferi međunarodne politike i posledica po Srbiju. Anketa je sprovedena na nivou Srbije (bez Kosova i Metohije) od 28. do 30. juna.

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 2.006 ispitanika. Istraživanje je sprovedeno u okviru onlajn panela (CAWI), a upitnik se sastojao od ukupno 19 obaveznih i 7 uslovnih i neobaveznih pitanja. Prosečno vreme popunjavanja upitnika iznosilo je 9 minuta i 41 sekundu (iz računice izbačeni najniži i najviši autlajeri).

Istraživanje je ovaj put više bilo usmereno na poziciju Srbije u aktuelnim političkim okolnostima u svetu, ali i na to kako naši građani gledaju na ekologiju, globalnu politiku, njenu budućnost i ulogu Srbije u svetu, kao i odnose Srbije i glavnih velikih sila. Pojedina pitanja postavljena i u prvoj anekti u junu 2022. godine, uključena su i u ovu anketu, radi merenja trendova podrške za različite hipotetičke spoljnopolitičke poteze Srbije, kao što su ulazak u EU i NATO.

Informisanje o svetskoj politici

Na samom početku februarske ankete, naša organizacija je imala cilj da sazna nešto više o načinu informisanja građana Srbije o međunarodnim političkim okolnostima i spoljnoj politici Srbije. Zahvaljujući nalazima prethodnih fokus grupa primetili smo veliku uslovljenost načina informisanja naših ispitanika i percepcije svetske politike i nacionalne politike u odnosu na svet. Iz tog razloga, prva dva anketna pitanja bila su fokusirana na želju da se saznaju najdominantniji načini informisanja naših ispitanika, kao i kojim medijima najviše veruju kada se radi o prenošenju vesti i informacija o međunarodnoj politici.

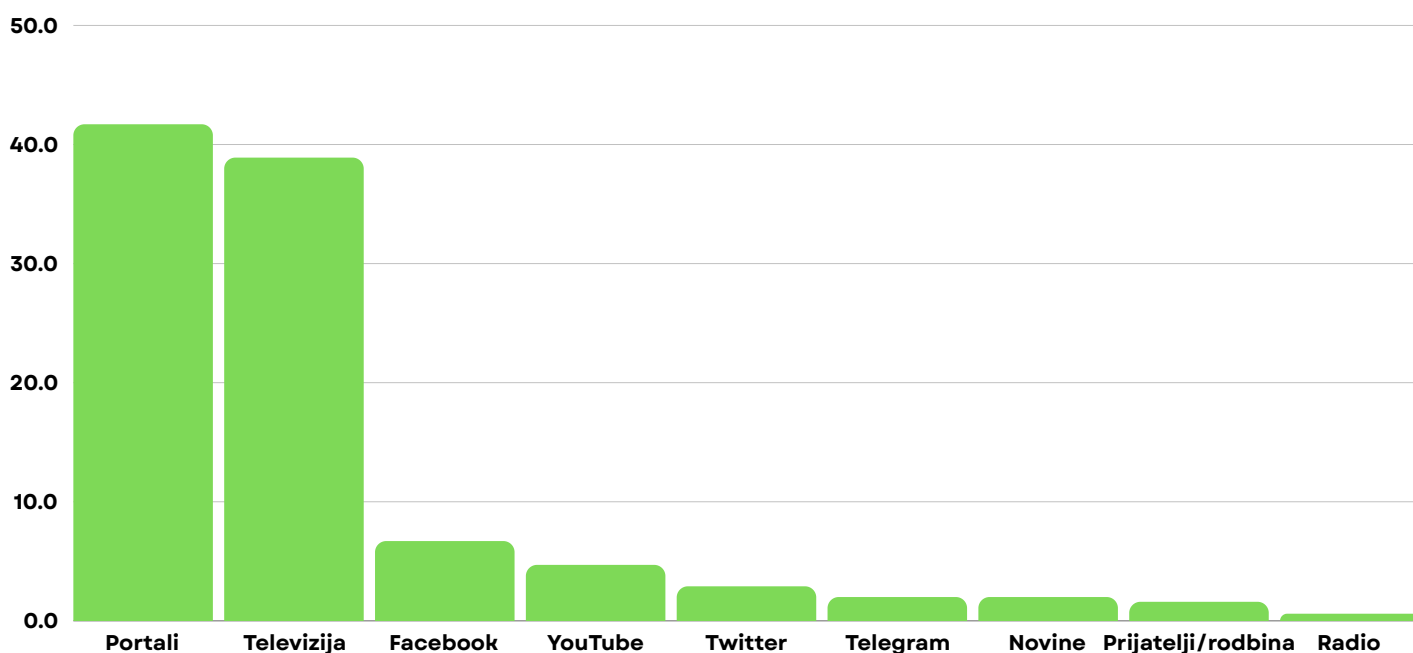
Kada se radi o načinu informisanja, primećuje se postepen rast popularnosti internet portala kao najčešćeg izvora informisanja o međunarodnim temama. U odnosu na podatke iz leta 2022, primetan je značajan rast ovog izvora informacija naspram televizije, koju je u drugoj polovini 2023. godine i zvanično prvi put prestigao. U našem junskom istraživanju internet portali su ponovo bili u blagom vođstvu u odnosu na televiziju, koja je bila drugi najpopularniji izvor.

Ukoliko bismo posmatrali konkretne brojke, za primarni način informisanja čak 40,7% ispitanika odabralo je internet portale. Na drugom mestu se našla televizija sa tačno 38,9% učesnika ankete koji su je kategorizovali kao svoj glavni izvor informacija o međunarodnim zbivanjima. Svi ostali načini informisanja u zbiru nisu činili čak ni 1/4 primarnih izvora naših građana. Na dalekom trećem mestu našao se Facebook sa 6,7%, a zatim YouTube sa 4,7%. Kao relevantni izvori informisanja našli su se i: Twitter sa 2,9%, Telegram 2%, novine 2%, prijatelji i rodbina sa 1,6% i radio sa samo 0,6%.

Ukupno gledano, najveće razlike se mogu videti u odnosu na starosnu i obrazovnu strukturu populacije. Kod ljudi koji imaju manje od srednje škole, televizija pobeđuje portale sa 73% naspram 14%, dok je kod ljudi sa višim obrazovanjem od srednjeg taj odnos 57% prema 19% za portale naspram televizije. Sličan se odnos može videti i kada se porede ljudi koji su stariji od 60 godina (60% naspram 28% za televiziju) sa onima koji imaju od 18 do 29 godina (38% naspram 28% za portale uz visoke procenete drugih online izvora) ili onima u starosnoj kategoriji od 30 do 44 godina (47% naspram 27% za portale).

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 2.006 ispitanika na teritoriji Srbije (bez Kosova i Metohije) od 28. do 30. juna

Na koji način se primarno informišete o međunarodnoj politici?

Upitali smo naše ispitanike i za njihove glavne pojedinačne medije, odnosno iz kog konkretnog medija se primarno informišu kada se radi o međunarodnoj politici. U ovoj oblasti naglašenija je polarizacija koja je vezana i za domaću političku scenu, te se najveći broj ispitanika odlučio za dve grupe medija kao svoje glavne izvore informisanja i oko ovih navedenih tema. Najveći broj učesnika ankete, njih 28,7%, odabrao je neki od nacionalnih servisa (RTS i RTV), dok su se na drugom mestu našli sa 26,5% mediji iz United Media grupacije (N1, Nova S, Radar, Danas).

Sa 7,6% ispitanika na trećem mestu se našla grupacija televizija Pink/TV Vesti kao glavni izvor informisanja o aktuelnim međunarodnim temama, a za njom slede nacionalne frekvencije Prva/B92 sa 4,8%. Od ostalih relevantnih medija za teme međunarodnih odnosa, kod naših građana našli su se: nacionalna frekvencija Happy sa blizu 4,1%, Sputnjik i RT sa 4,1%, grupacija kablovskih kanala K1/Tanjug/Blumberg/Juronjuz sa 2,8%, Politika sa 2,2% koliko ima i Insajder televizija, a nešto manji broj ispitanika navodi i sledeće medije kao primarne izvore: Kurir/Mondo 2,1%, Blic/NIN 2,0%, Večernje novosti 1,3%, grupaciju medija Informer/Srpski telegraf/Alo! 1,1%, a 0,3% ispitanika navodi Nedeljnik kao primarni izvor informisanja.

Iako je po javno dostupnim podacima gledanost televizija spomenutih medijskih kuća drugačije raspoređena procentualno, kada ispitanici imaju priliku da odaberu svoj jedan najvažniji izvor vesti o svetskim dešavanjima, očigledna je polarizujuća koncentracija u nekoliko grupacija u skladu sa političkim opredeljenjem.

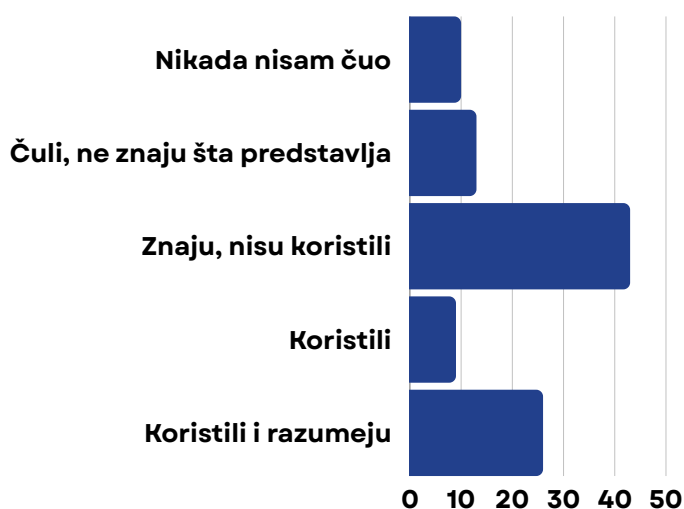
Pitanje veštačke inteligencije

Kao jedna od tema koja je počela da se postepeno pojavljuje u našem medijskom prostoru je i pitanje veštačke inteligencije. Ova tema je u našem monitoringu medija postala nešto učestalije da biva deo članaka koji se tiču tehnologije i ekonomije, ali i da se javlja kao element pitanja međunarodne politike. Deo medija bavio se i pitanjem aplikacija koja se bave veštačkom inteligencijom, pitanjem čipova koji ih pokreću, ali i temom visoke potrošnje električne energije u budućnosti za potrebe takozvanih “centara podataka”. Iz tog razloga, naša organizacija je odlučila da u ovoj anketi postavi ispitanicima i dva pitanja koja se tiču ove tehnološke pojave. Želeli smo da saznamo koji je nivo upoznatosti naših građana sa pitanjem veštačke inteligencije, kao i koji je predominatan sentiment u populaciji.

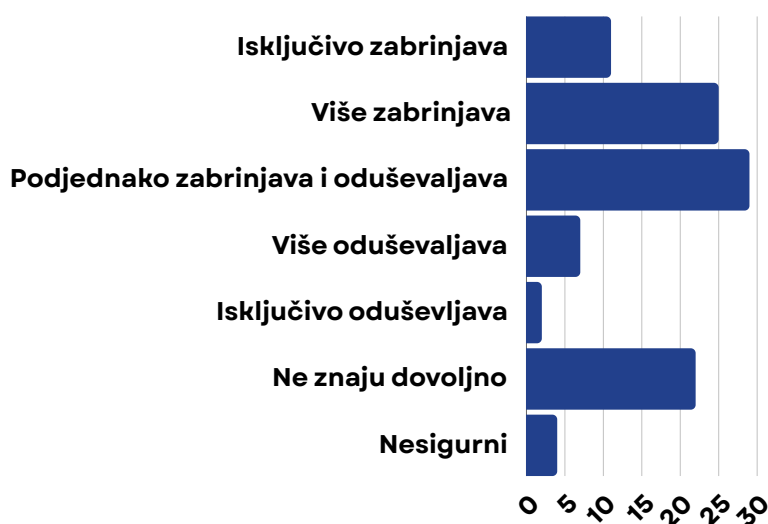
Kada se radi o poznavanju same veštačke inteligencije, nešto iznad četvrtine populacije (25,8%) tvrdi da je koristilo veštačku inteligenciju i da im je jasno kako ona funkcioniše. Osim ovog segmenta populacije, još 8,7% ljudi tvrdi da je koristilo veštačku inteligenciju (programi poput ChatGPT), ali da im nije jasno kako ona praktično funkcioniše. Ostale dve trećine populacije nisu imale bliskog kontakta sa veštačkom inteligencijom. Čak 43,1% učesnika ankete nije nikada koristilo veštačku inteligenciju, iako znaju za nju, dok je 12,5% anketiranih građana čulo da ona postoji, ali ne zna šta ona predstavlja. Tačno 9,9% učesnika ankete nije nikada čulo za ovaj pojam. Kod ljudi iznad 60 godina taj procenat je 20,2%, dok kod ljudi koji po obrazovanju imaju manje od srednje škole čak 36,6%.

Kada se radi o generalnom sentimentu, preovladava skepticizam, gde 11,2% ispitanika veštačka inteligencija isključivo zabrinjava, 25,1% više zabrinjava nego što oduševljava, a 22,4% tvrdi da ne znaju dovoljno i 3,5% je nesigurno. Najveći broj ispitanika, njih 28,7%, ova tehnološka pojava podjednako zabrinjava i oduševljava. Optimisti čine manji udeo ispitane populacije, gde 1,9% veštačka inteligencija isključivo oduševljava. 7,1% je onih koje veštačka inteligencija više oduševljava nego što zabrinjava.

Poznavanje veštačke inteligencije

Mišljenje o veštačkoj inteligenciji

Pitanje spoljnopolitičke orijentacije Srbije blago se promenilo kada se radi o pitanju članstva u EU i NATO-u. Taj vid promena u stavovima najočigledniji je kada se radi o pitanjima hipotetičkog referenduma o opredeljivanju Srbije oko ulaska u Evropsku uniju i NATO. Primetno je da je evroskepticizam u blagom rastu, te da je članstvo u Evropskoj uniji posle kratkog vremena natpolovične podrške ponovo prešlo u blagi zaostatak naspram protivnika.

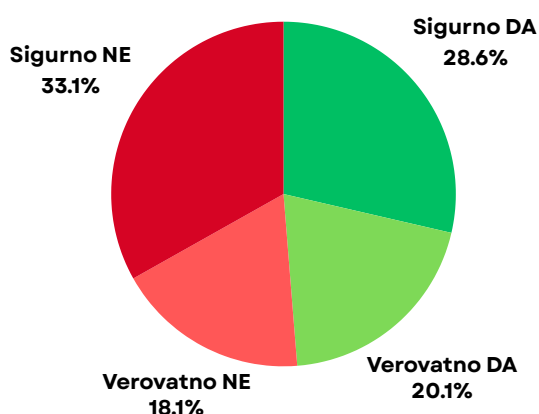
Nivo evroskepticizma se tako vratio okvirno na nivo koji smo imali u prethodnim istraživanjima javnog mnjenja iz juna, avgusta i oktobra prethodne godine, sa relativno sličnom strukturom protivnika i podržavalaca članstva. Kada se izbace neodlučni glasači, za ulazak u Evropsku uniju sigurno bi glasalo 28,6%, a verovatno za još 20,1% opredeljenih učesnika ove ankete, dok bi sigurno protiv glasalo 33,2%, a verovatno protiv još 18,1% ispitanika. Ovi rezultati predstavljaju blagi rast nesigurnijih učesnika ankete na štetu sigurnih podržavalaca obe opcije.

Kada se radi o hipotetičkom ulasku u NATO, 8,4% opredeljenih ispitanika bi sigurno glasalo za, i još 7,3% bi verovatno bilo za, dok bi sigurno protiv bilo čak 69,3% i verovatno protiv još 15% ispitanika. Ovaj rezultat predstavlja nešto primetniji pad podrške ulasku u Severnoatlansku alijansu od nekoliko prethodnih istraživanja, gde je bio primetan manje ili više konzistentan rast. Glavnu osnovu podrške za ulazak Srbije u NATO čine ljudi sa obrazovanjem višim od srednje škole, kao i glasači proevropskih opozicionih stranaka sa izbora 2023.

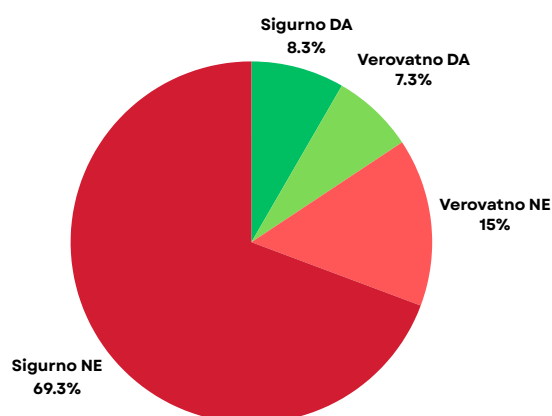
Domaća politička polarizacija ima manjeg uticaja na ovaj vid opredeljivanja, nego što je bio slučaj za sva prethodno navedena pitanja. Kada se radi o NATO-u relativno visoka podrška prisutna je jedino kod glasača proevropske opozicije, dok je kod glasača vladajućih partija ili desne opozicije jednocifrena. Evropska unija i članstvo u ovoj organizaciji se sa druge strane postavlja kao manje polarizujuće pitanje, gde je podrška za ulazak blizu 90% kod proevropske opozicije, kod vladajućih partija nešto ispod 45%, a kod desne opozicije na različitom stepenu natpolovično protivljenia.

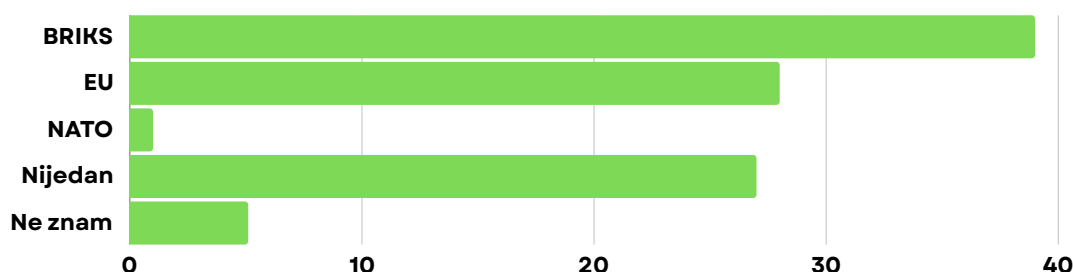
Srbija u Evropskoj uniji

Srbija u NATO-u

BRIKS, EU ili NATO - Vrednosno najbliži savez

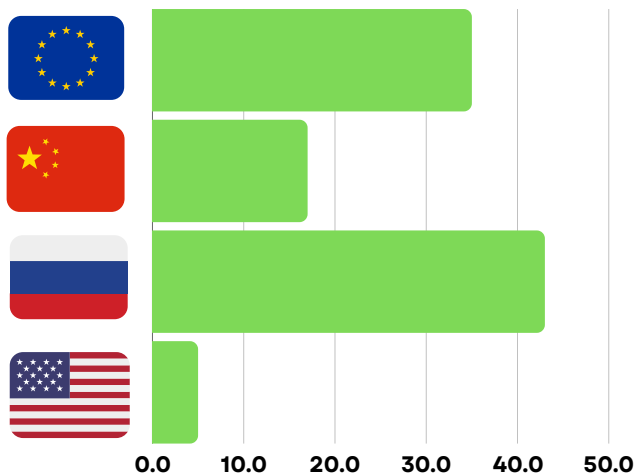

Kada se radi o rangiranju najvažnijih političkih i ekonomskih partnera Srbije, razlike između ove dve kategorije su prisutne i u ovom istraživanju. U političkoj sferi, Rusija je ostala ubedljivo prvoplasirana, sa udelom od 43,2% ispitanika koji je vide kao glavnog političkog partnera Srbije. Ovaj procenat predstavlja blagi rast u odnosu na prethodno istraživanje iz aprila 2024. Kina je u političkoj sferi zabeležila blagi pad koji je prisutan od prvog istraživanja kada se nalazila na drugom mestu sa čak 28%, dok se u najnovijem istraživanju trend pada nastavio do 17%. Evropska unija je zabeležila skoro identičan procenat i u ovom istraživanju i našla se na 35,2%. Sjedinjene Američke Države su zabeležile blagi pad u odnosu na prethodno istraživanje sa 6% na 4,5%.

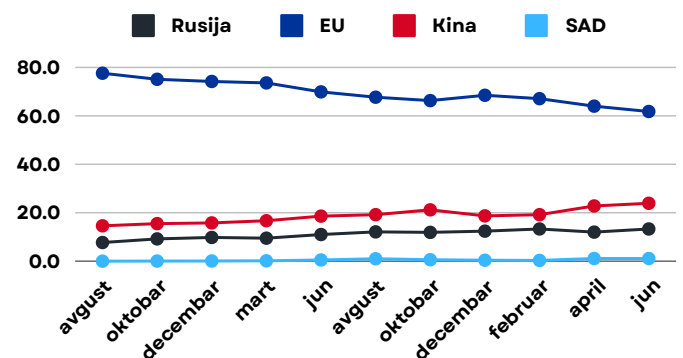
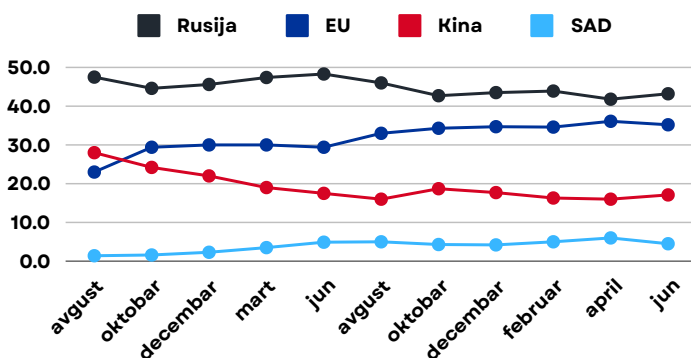
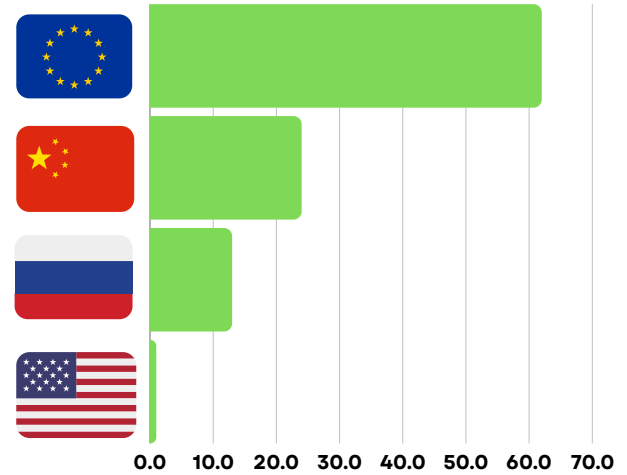
U ekonomskoj sferi, nastavio se dalji postepeni pad Evropske unije koja ostaje na prvom mestu kod naših ispitanika kada se radi o rangiranju ekonomskih partnera sa podrškom koja je oko dve trećine (61,8%). Nakon pauze, vratio se kontinuirani rast Kine na skali, gde je ova država skočila sa preko petine podrške (14,6%) iz avgusta 2022. na rekordnih 23,9% u junu 2024. SAD u ovoj oblasti ostaju samo u tragovima. Deluje da se rast Kine u ekonomskoj sferi iz realnosti sve više pretvara i u percepciju građana, gde danas skoro jedna četvrtina gleda na Kinu kao najvažnijeg ekonomskog partnera Srbije. Dok je u avgustu 2022. odnos EU i Kine u ovoj oblasti bio okvirno 77% prema 14%, sada je na 61,8% prema 23,9%

Istraživanje javnog mnjenja je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 2.006 ispitanika na teritoriji Srbije (bez Kosova i Metohije) od 28. do 30. juna

Glavni politički partner

Glavni ekonomski partner

Rударstvo i spoljna politika

Kako je pitanje životne sredine i odnosa prema ekonomskom razvoju sve češće tema u našem medijskom prostoru, u ovoj anketi odlučili smo da dodatni prostor posvetimo ovom segmentu. Delovanje stranih kompanija u rudarskom sektoru u Srbiji budilo je kontroverze različitog tipa, koje se često oslikavalo kroz proteste građana na lokalnom i nacionalnom nivou. Dve teme su u tom smislu najčešće dominirale javnim prostorom, a to su pitanje eksploatacije litijuma od strane britansko-australijske kompanije Rio Tinto na Zapadu Srbije i eksploatacija bakra i zlata od kineske kompanije Zid̄in na Istoku Srbije. Zbog toga, naše ispitanike smo upitali oko percepcije zagađanja i ekonomskih benefita od delovanja ove dve kompanije koje dolaze iz dva politički različita dela sveta.

Za početak smo upitali ispitanike za koju od dve kompanije smatraju da je štetnija po životnu sredinu u Srbiji. Nešto iznad polovine građana (57,7%) navelo je da se u potpunosti ili uglavnom slaže da bi eksploatacija litijuma bila štetnija od dosadašnjeg delovanja kineskog giganta Zid̄in. Sa druge strane, oko 20,5% anketiranih ispitanika ne slaže se sa tezom da je eksploatacija litijuma štetnija od eksploatacija ruda koje rudari Zid̄in. Nešto više od petine populacije (21,8%) ne zna ili nije sigurno oko ovog pitanja.

Kada se radi o kompaniji Zid̄in, 62,2% ispitanika tvrdi da se uglavnom ili u potpunosti slaže sa tezom da su zabrinuti u odnosu na ekološke posledice rada ove kompanije. Tačno 25,5% populacije sa druge strane uglavnom ili ni malo nije zabrinuto u odnosu na posledice po životnu sredinu koje proizvodi poslovanje ove kineske rudarske firme, dok je 12,4% anketiranih nesigurno. Ispitanici su skeptični i kada se radi o ekonomskim benefitima, gde se samo 28,2% ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže da ova kompanija donosi ogromne ekonomske benefite građanima Srbije, dok njih 54,8% smatra da to nije slučaj, uz 17% neodlučnih. Kada se radi o procentu odobravanja rada rudnika kompanije Zid̄in u trenutnim okolnostima, sa tim se slaže 36,5% ispitanika, dok 51,6% ne odobrava njeno poslovanje, a 11,8% je neodlučno.

Sa druge strane, pitanje rudarenja litijuma takođe dolazi sa sličnim obrascima protivljenja, gde se 73,8% ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže sa tezom da su zabrinuti oko ekoloških posledica rudarenja litijuma, dok 16,2% uglavnom ili ni malo nije zabrinuto i 10% je neodlučno. Samo se 26,3% ispitanika u potpunosti ili uglavnom slaže sa tezom da bi rudarenje litijuma donelo ogromne ekonomske benefite za Srbiju, dok 64,7% smatra da ne bi, a 9% je neodlučno. U trenutnim okolnostima otvaranje rudnika litijuma odobrilo bi 22,5% učesnika naše ankete, a ne bi 71% i 6,6% nije sigurno. Takođe samo jedna trećina (32,9%) ispitanika smatra da nema dovoljno informacija o rudniku litijuma, dok oko 60% učesnika smatra da u potpunosti ili uglavnom ima.

Oko ovog pitanja primetno je da građani ne prave velike razlike između zemlja porekla kompanija i da postoji generalni anti-rudarski sentiment. Identične demografske grupe su protiv rudarenja obe rude, kao što su identične grupe za rudarenje jedne ili obe rude. Rudarstvo ima najnižu podršku kod ispitanika koji su na izborima glasali za listu Srbija protiv nasilja (Zid̄in 6%, a litijum nepunih 4%), kao i liste Novog DSS-a (Zid̄in 6,5% i litijum 4%) i apstinenata (Zid̄in skoro 14% i litijum nepunih 9%). Podrška rudarstvu je nešto viša kod glasača dve liste nacionalističke opozicije: koalicije Milice Đurđević Stamenkovski i Boška Obradovića (Zid̄in skoro 30% i litijum 15%) i Branimira Nestrovića (Zid̄in 18,5% i litijum skoro 16%), ali je ona ukupno gledano opet niska. Podrška rudarstvu jedino je visoka kod glasača dve glavne vladajuće izborne liste, te je ona najviša kod glasača liste Ivica Dačića (Zid̄in više od 70% i litijum skoro 55%) i glasača liste Aleksandra Vučića (Zid̄in 71,4% i litijum 41,1%). Ukupno gledano, biračko telo je po ovom pitanju više podeljeno po partijskim linijama, nego po pitanju preferiranih spoljnopolitičkih partnera.

Glavni zaključci

- Najpopularniji mediji u Srbiji su ostali antizapadni, gde su svi akteri povezani sa mejnstrim zapadnom politikom negativno predstavljeni, uključujući i Evropsku uniju koja je u nekoliko ranijih meseci uspela da dođe do blage pozitivne predstavljenosti.
- Prorusko izveštavanje je doživelo izvesni pad, dok je afirmativno izveštavanje o Vladimiru Putinu ponovo ispod negativnog po udelu. Antiukrajinsko izveštavanje je opstalo, kao i negativno predstavljanje ukrajinskog predsednika.
- Tema rata u Ukrajini je sve manje prisutna u ukupnom broju članaka i obrađuje se sve manje ostrašćeno. Mesto ovoj temi zauzimaju sve više američki izbori.
- Najkonzistentnije pozitivno predstavljanje ponovo beleži Kina i Ši Đinping u ovom dvomesečnom preseku, iako manje intenzivno nego u prethodnim periodima.
- Antizapadni sentiment je najdominantniji kod oko polovine građana i on se reflektuje kroz: evroskepticizam, slabu podršku zapadnim državama i organizacijama u anketi, kao i većim simpatijama prema bloku država kao što je BRIKS.
- Kada se radi o informisanju o međunarodnoj politici, internet portali su još uvek glavni izvor informisanja u poređenju sa televizijom kao najvećim konkurentom. Najveće razlike primetne su prema obrazovanju i godinama ispitanika, gde su obrazovaniji i mlađi skloniji portalima u odnosu na televiziju.
- Primetna je polarizacija u načinu informisanja oko međunarodne politike koja se oslikava najviše kroz domaću političku polarizaciju u medijima.
- Podrška za ulazak Srbije u NATO stabilizovala se na oko 1/6 populacije nakon perioda konstantnog rasta sa ispod 1/10. Podrška za EU članstvo je ponovo ispod 50%, ali je razlika takođe mala.
- Ispitanici kontinuirano vide Rusiju kao najvažnijeg političkog partnera Srbije, dok rangiraju Evropsku uniju na drugom mestu. Kina raste u ekonomskoj sferi po važnosti, ali opada u političkoj.
- Primetan je anti-rudarski ekološki sentiment i protivljenje i zapadnim i kineskim kompanijama u njihovom radu u Srbiji.
- Građani u proseku ocenjuju da znaju šta je veštačka inteligencija, iako je većina nije koristila, dok su mahom više zabrinuti nego oduševljeni razvojem ove tehnologije.

**DVOMESEČNI PREGLED
MART 2024-JUN 2024.**

Novi treći put
novi pristup za novo vreme

 NED | NATIONAL
ENDOWMENT
FOR
DEMOCRACY
SUPPORTING FREEDOM AROUND THE WORLD

 NDI

AVGUST 2024.